

ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ В УМОВАХ РОЗГОРТАННЯ ІНФОРМАТИЗАЦІЙНИХ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

О.Куклін, здобувач

Інститут вищої освіти АПН України

Розглядаються особливості функціонування системи економічної освіти з урахуванням розгортання інформатизаційних та глобалізаційних процесів у світі. Відповідно до української системи освіти обов'язковим є те, що розв'язання проблем управління освітніми установами неможливе без їх повної інформатизації на підставі однієї із сучасних корпоративних інформаційних систем і без створення інфраструктури управління розвитком освіти.

Постановка проблеми. Розвиток сучасної економічної освіти багато в чому обумовлюється розгортанням в Україні інформатизаційних та глобалізаційних процесів. Їх дослідженню присвячено багато наукових розвідок як теоретичного, так і прикладного характеру [1-4]. Однак ще й досі належна увага не приділяється наявному досвіду впровадження інноваційних інформаційних технологій в економічну освіту.

Аналіз досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Наукові дослідження стану економічної освіти у світі та у сучасній Україні зокрема розглядалися у працях багатьох учених. Заслужують на увагу праці М. Згуровського, Л. Гурч, О. Степанової, Т. Черкасової та багатьох інших. Проблема можливості застосування досягнень новітніх інформаційних технологій у системі вищої освіти вивчалася А. Прохоровим, Н. Шароновою, Є. Бобир та ін. Проте нинішній стан економічної освіти в Україні гостро потребує якомога ширшого застосування новітніх інформаційних технологій з огляду на розгортання глобалізаційних процесів, до яких долучається і наша країна.

Метою статті є дослідження актуальних проблем економічної освіти України в умовах розгортання інформатизаційних і глобалізаційних процесів.

Виклад основного матеріалу. З огляду на інформатизаційні та глобалізаційні процеси в світі для української системи освіти обов'язковим є те, що розв'язання проблем управління освітніми установами неможливе без їх повної інформатизації на підставі однієї із сучасних корпоративних інформаційних систем і без створення інфраструктури управління розвитком освіти.

в'язковим є те, що розв'язання проблем управління освітніми установами немислиме без їх повної інформатизації на підставі однієї із сучасних корпоративних інформаційних систем і без створення інфраструктури управління розвитком освіти. Галузеве інформаційне середовище для системи освіти передбачає єдиний інформаційний освітній простір на базі галузевої інформаційної системи, що дозволяє звести воедино процес управління персоналом, бухгалтерським обліком, економікою і фінансами, працею і заробітною платою, науковими дослідженнями, технічним і соціальним розвитком та іншими аспектами роботи освітніх установ.

Отже, надзвичайно актуальною є необхідність створення єдиної інтегрованої інформаційної системи управління вітчизняними вузами, що стала б основою для створення у найближчому майбутньому єдиного інформаційного простору системи освіти країн СНД. І одним із кращих варіантів такої системи управління варто було б визнати систему "Університет" (розробка російської компанії REDLAB на базі широко відомого пакета SAP R/3, надійність і перспективність застосування якого доведена багаторічним лідерством на ринку глобальних систем управління), впроваджену у Московському державному університеті [5, с.174]. Як наслідок — розв'язання цього завдання очікується підвищення економічної ефективності роботи ВНЗ за рахунок моніторингу всіх фінансових, матеріальних та інтелектуальних ресурсів, обліку всіх видів діяльності ВНЗ і забезпечення його взаємодії як з іншими вузами, так і з міністерствами.

Функціональна структура системи "Університет" нині має 12 функціональних модулів, які умовно можна розбити на чотири основні групи: навчальний процес, автоматизація документообігу, управління фінансами й управління персоналом. Окремі підсистеми набудовуються залежно від переліку завдань, які розв'язуються у межах певного ВНЗ. Водночас необхідно формувати фахівців, які поєднували б економічну освіту, володіння інформаційними технологіями та методами системного аналізу.

Аналіз тенденцій інформатизації системи вищої економічної освіти в Україні дозволяє виділити наступні, найбільш актуальні, напрямки розвитку цього процесу:

- розвиток системи комп'ютерних комунікацій у сфері економічної освіти і науки з метою забезпечення доступу до інформаційних ресурсів глобальних мереж, ефективного використання створених інформаційних ресурсів, інтеграції українських ВНЗ до світової системи науки й освіти;
- удосконалення інформаційної інфраструктури ВНЗ з метою створення сучасної програмно-технічної бази впровадження інформаційних технологій у навчальний процес, забезпечення практичного відпрацьовування різних економічних відносин, змін у макро- і мікроекономічних системах;
- удосконалення змісту навчального процесу з орієнтацією на широке впровадження сучасних інформаційних технологій у процес підготовки фахівців загального та спеціального економічного профілів.

Якщо говорити про перший напрямок, тобто про розвиток комп'ютерних комунікацій у системі освіти України, то насамперед варто виокремити питання створення комп'ютерних мереж. При цьому виділяються наступні основні завдання, що розв'язуються у процесі розвитку мереж у системі освіти:

- забезпечення виходу до світових освітніх і комп'ютерних мереж, надання доступу до міжнародних інформаційних, обчислювальних і програмних ресурсів широкому колу працівників системи освіти;
- широке впровадження у навчальний процес сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій, використання у навчальному процесі інформаційних ресурсів глобальних комп'ютерних мереж, поширення культури Інтернет при підготовці фахівців;
- забезпечення доступу членів світового інформаційного співтовариства до інформаційних ресурсів організацій освіти і науки України;
- підвищення ефективності експлуатації інформаційних ресурсів України, насамперед на регіональному рівні;
- проведення єдиної технічної політики у сфері комп'ютерних комунікацій у системі освіти.

Говорячи про удосконалення інформаційної інфраструктури вищої школи, не можна не відзначити наступне. Нині можуть бути виділені три основних напрямки розвитку й удосконалювання інформаційної інфраструктури вищих навчальних закладів:

- 1) придбання і модернізація апаратних і програмних засобів комп'ютерної техніки;
- 2) створення локальних мереж навчальних класів, кафедр, факультетів і їх об'єднання в єдину мережу ВНЗ;
- 3) створення вузівських інформаційних ресурсів, доступних користувачам корпоративної мережі ВНЗ [4, с.82].

Це один фактор, що окреслився останнім часом, стосується глобалізації не лише світового ринку, а й освітнього середовища. Суспільство знань та інформації вносить суттєві якісні зміни і в методологію сучасної освіти. У зв'язку з ліквідацією бар'єрів, обумовлених фізичними відстанями, найбільш розвинуті університети світу активно входять до географічних просторів інших країн, де успішно конкурують з місцевими навчальними закладами, маючи доступ до студентів у будь-якій країні світу через систему Інтернет і канали супутникового зв'язку. Це дистанційне навчання, яке часто розглядається не як альтернативне до традиційного, а як таке, що доповнює останнє новими можливостями, не притаманними людині. Насамперед воно забезпечує неперевершену швидкість оновлення знань, які вибираються зі світових інформаційних ресурсів. Воно дозволяє без обмежень розширити аудиторію викладача, ігноруючи при цьому географічні і політичні кордони. Ця форма дозволяє максимально наблизитися до спеціальних потреб інвалідів при отриманні ними освіти. Країни, які володіють більш прогресивними дистанційними технологіями та методологіями навчання залучають студентів незалежно від місця їх проживання і отримують за це величезні фінансові ресурси, але найголовніше — вони "прив'язують" до себе високоякісний людський капітал.

Інновації у сфері інформаційних і телекомунікаційних технологій ставлять нові непрості завдання. Вони торкаються педагогіки, методики, адміністративного управління та фінансування, потреб забезпечення якості навчання, прав інтелектуальної власності тощо [2].

Нині українська вища школа активно реформується. Ці зміни особливо значні у системі економічної освіти. Реформи орієнтовані на вимоги Болонського процесу і пов'язані зі вступом до європейського освітянського простору.

Оскільки економічний потенціал держави та регіону є важливою складовою у процесах розбудови, знання стали обов'язковим елементом сучасного розвитку суспільства. Вони, зокрема, дають змогу долати нестачу матеріальних і людських ресурсів, а також отримувати високі прибутки. У цьому плані особливої актуальності набуває проблема підготовки кадрів, які становитимуть опору будь-якої структури в умовах жорсткої конкуренції на ринку [6, с.480]. Методи підготовки кадрів повинні відповідати тим вимогам, які ставить середовище перед ними під час вибору місця роботи. Ці методи вимагають розвитку і вдосконалення.

Глобальні трансформації, які відбулися в економіці на межі ХХ-ХХІ століть, значною мірою пов'язані зі становленням “нової” економіки (“інформаційної”, або “економіки знань”), її суть полягає в інформатизації, структурних змінах, зростанні інноваційної активності і творчої ролі людського капіталу. Від результативності нових галузей економіки, до яких належать виробництво інновацій, надання інформаційно-комунікаційних та інтелектуальних послуг, щоразу більше залежать параметри і якість економічного розвитку загалом. На сучасному етапі дуже важливим є ринок праці, який забезпечує економіку необхідною робочою силою, опосередковує процес працевлаштування населення, узгоджує попит та пропозицію робочої сили [7, с.49].

Крім того, глобалізація економіки України, її амбіції щодо вступу в майбутньому до ЄС висувають додаткові вимоги до модернізації національної економічної освіти. До цієї групи факторів належать зростання потреби у творчих висококваліфікованих менеджерах, аналітиках, маркетологах; збільшення мобільності працівників; підвищення вимог до якості освіти; посилення конкуренції на ринку освітніх послуг; розширення можливостей здобуття освіти [8, с.26].

Ця сучасна ситуація засвідчує нездатність учасників ринку менеджмент-освіти — університетів і бізнес-шкіл — забезпечити потребу бізнесу у відповідних фахівцях. Особливо це стосується

підготовки фахівців, які мають розв'язувати завдання на межі інформаційних технологій і менеджменту, економіки, фінансів, кадрів, готових до роботи в галузях нової економіки. Серед таких потрібних та водночас недостатньо представлених на ринку праці спеціальностей — бізнес-аналітика управління інформаційними ресурсами підприємства, організація інформаційних систем тощо.

Звичайно, швидкість і масштаби змін, упровадження інновацій у бізнесі значніші, ніж в освіті. Проте ВНЗ, щоб бути затребуваним на ринку освітніх послуг, не слід нехтувати комерційними мотивами. Потрібна орієнтація на постійне вдосконалення, що передбачає поліпшення якості навчальних матеріалів, навчального процесу, навчального результату. Це не означає, що система освіти не розвивається, але, по-перше, набутий досвід у сфері освіти не задовольняє приросту вимог бізнесу до знань випускників навчальних закладів. Рівень знань випускників 2006 року може перевищувати рівень випускника 1996 року, але значно меншою мірою відповідає кон'юнктурі ринку праці, адже бізнес розвивався швидше, ніж змінювалися навчальні плани, освоювалися нові спеціальності, вдосконалювалася матеріально-технічна (особливо комп'ютерна) база навчальних закладів тощо. По-друге, зростання кількості навчальних закладів, відсутність системи оцінки якості у сфері освіти, відсутність єдиних чітких вимог до професійно-освітнього рівня випускників призвели до того, що підприємство, попри рівень оцінок випускника, самостійно оцінює рівень його підготовки, але найчастіше вже у період праці. Важливою є також готовність робочої сили пристосовуватися до нових умов виробництва і праці в умовах інноваційної трансформації виробництва.

Реформування університетів, модернізація економічної освіти полягає у формуванні нового освітнього середовища. Його характеристики включають: запровадження у навчальний процес інформаційних, комунікаційних і аудіовізуальних технологій; полегшення доступу студентів і викладачів до структурованих навчально-методичних матеріалів, навчальних мультимедійних комплексів університету; забезпечення можливості зв'язку студента з викладачем, отримання консультації в он-лайнному або оф-лайнному режимах.

В основі змін освітнього середовища — кардинальний перегляд концепції побудови навчальних матеріалів і навчальних процесів. Нова концепція формується з урахуванням принципів функціонування загальноєвропейської системи вищої освіти, визначених у межах Болонського процесу, серед яких — введення двоциклового навчання; кредитної системи; контроль якості освіти.

Відповідно до таких вимог навчальний матеріал ділять на частини — об'єкти; сукупність дрібних об'єктів утворює композицію; об'єкти входять до логічно послідовних дій навчального процесу. Об'єктні системи організації знань дають змогу створювати гнучкі, персоніфіковані освітні технології, внаслідок чого кардинально змінюються зміст педагогічної роботи і принципи взаємодії студента і викладача. Об'єктна концепція полегшує утворення систем моніторингу, аналізу результатів та оцінювання якості навчального процесу.

Передумовою формування нового освітнього середовища є запровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ): інтернет-технологій та останніх досягнень в галузі мультимедіа. Внаслідок цього кардинально змінюються структура й організація освітніх систем. Доступ до навчально-методичних матеріалів і постійний контакт із навчальним центром забезпечують засоби Інтернету, зв'язок між викладачами і студентами триває в інтерактивному режимі.

У розвинутих країнах світу інформатизацію освіти вважають вирішальним напрямом її модернізації. Мета інформатизації полягає в полегшенні доступу до освіти, підвищенні якості освітніх послуг. Це сприяє розвитку дистанційного навчання. Система дистанційного навчання — це комплекс програмно-технічних засобів, методик і організаційних прийомів, що дають змогу забезпечити студентів освітньою інформацією за допомогою мережі, де також відбувається перевірка знань, здобутих у межах певного навчального курсу. До переваг системи дистанційного навчання належать: значна економія часу і коштів; надання навчальних послуг більшій кількості студентів; універсальний доступ до навчальної системи через браузер; безперервність навчання; можливість навчання у будь-який час, будь-якому місці; накопичення і збере-

Вісник аграрної науки Причорномор'я, 113
Випуск 2, 2007

ження статистики навчального процесу; підвищення продуктивності навчання.

Висновки: запровадження інформаційних освітніх технологій — складне завдання, що потребує значних ресурсів і співпраці університетів, бізнес-структур і держави. В Україні важливість навчання з використанням ІКТ і розвиток дистанційного навчання розглядають на державному рівні. Проте доводиться констатувати, що рівень інформатизації, зокрема в економічній освіті, залишається низьким.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економічна освіта в Україні XXI століття: стан та перспективи розвитку. Зб. досліджень Консорціуму із удосконалення менеджмент-освіти в Україні. — К., 2004.
2. Згуровський М.З. Загальні тенденції розвитку інформаційного суспільства в глобальному контексті: трансформація світового устрою // Фонд "Інформаційне суспільство України". — К., 2004.
3. Пономаренко Л.А. Основи економічної кібернетики. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002.
4. Шаронова Н.В., Бобир Є.І. Про проблему створення інтегрованої системи управління освітою // Харківська вища школа: методичні пошуки на рубежі століть: Мат. наук.-метод. конф. — Х.: ХНУ, 2001.
5. Прохоров А. "Університет" управляєт університетом // Компьютер Пресс. — 2000. — №5.
6. Янковська Л.А. Підготовка менеджера: основні риси і вимоги // Вісник НУ "Львівська політехніка". — 2005. — № 526.
7. Черкасова Т.І. Якісні зміни ринку праці в умовах реалізації інноваційної моделі розвитку // Економіка та держава. — 2005. — № 2.
8. Гурч Л. Перспективи підготовки конкурентоспроможних менеджерів у контексті формування загальноєвропейського освітнього простору // Персонал. — 2006. — № 6.
9. <http://www.management.com.ua/be/be029.html>